

*Долинський Є. В., викладач кафедри перекладу
Хмельницького Національного університету
(м. Хмельницький)*

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті автором здійснено аналіз основних визначень і сутності методу моделювання в педагогіці. Розглядається формування, основні етапи, складові елементи моделі комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання.

Ключові слова: модель, комунікативна компетентність, перекладачі, дистанційне навчання.

В статті автором здійснено аналіз основних визначень і сутності методу моделювання в педагогіці. Рассматривается формирование, основные этапы, составляющие элементы модели коммуникативной компетентности будущих переводчиков в процессе дистанционного обучения.

Ключевые слова: модель, коммуникативная компетентность, переводчики, дистанционное обучение.

In the article the author made an analysis of the basic definitions and the nature of the modeling method in teaching. The formation of the basic steps that make up the elements of the model of communicative competence of future translators in the process of distance learning.

Key words: model, communicative competence, interpreters, and distance learning.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Останнім часом у теоретичних дослідженнях педагоги активно застосовують метод моделювання. Можна сказати, що цей метод став особливо модним. Сьогодні важко знайти дисертацію, кандидатську чи докторську, автор якої б щось не «моделював».

Суть моделювання полягає у встановленні подібності явищ (аналогій), адекватності одного об'єкта іншому в певних відношеннях і на цій основі перетворення простішого за структурою і змістом об'єкта в модель складнішого (оригінал). Дослідник дістає можливість переносу даних за аналогією від моделі до оригіналу. Інакше кажучи, модель – допоміжний засіб, який у процесі пізнання, дослідження дає нову інформацію про основний об'єкт вивчення. Модель може послужити і конструюванню нового, ще невідомого практиці. В такому випадку дослідник, виявивши характерні риси існуючих явищ, процесів педагогічної практики, починає пошук нового з компоновки, поєднання, моделює принципово новий стан об'єкту вивчення. Так виникають моделі - гіпотези, які носять характер припущення і які вимагають перевірки; моделі-концепції, які перетворюються в науково обґрунтовані теорії.

Механізм моделювання складається зазвичай із таких операцій: перехід від природного об'єкта до моделі, побудова моделі; експериментальне дослідження моделі; перехід від моделі до природного об'єкта, який полягає в перенесенні

результатів, одержаних при дослідженні, на даний предмет.

В контексті вказаних процесів постає питання створення моделі формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання.

Аналіз досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми. В педагогічній науці метод моделювання досліджувався в працях В. Г. Афанасьєва, В. А. Веннікова, Б. А. Глінського, І. Б. Новікова, В. А. Штоффа та ін.

Модель - це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, конструкції, знакових форм або формул, який, будучи подібним досліджуваному об'єкту (або явищу), відображає і відтворює в більш простому і узагальненому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відносини між елементами цього об'єкта [3].

К.Ю. Кожухов зазначає, що практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні визначається в основному її адекватністю досліджуваному об'єкту, а також тим, наскільки правильно на етапі побудови педагогічної моделі були враховані основні принципи моделювання: наочність, визначеність, об'єктивність, які в багато в чому визначають, як можливості і тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні[3].

Суть моделювання полягає у встановленні подібності явищ (аналогій), адекватності одного об'єкта іншому в певних відношеннях і на цій основі перетворення простішого за структурою і змістом об'єкта в

модель складнішого (оригінал). Дослідник дістає можливість переносу даних за аналогією до оригіналу. Інакше кажучи, модель – допоміжний засіб, який у процесі пізнання, дослідження дає нову інформацію основний об'єкт вивчення [1].

Кожна модель має фіксувати найголовніші риси об'єкта вивчення. Моделі можуть бути створені внаслідок глибокого розуміння функцій і властивостей, які вони моделюють. Модель завжди виступає як аналогія і є проміжною ланкою між висунутими теоретичними положеннями та їх перевіркою в реальному педагогічному процесі [2].

Підсумовуючи проаналізований матеріал, ми погоджуємося з думкою О. Єременко, яка визначає "моделювання" як метод дослідження специфічно організованих об'єктів, що уможливають відображення важливих їх характеристик у формалізованих конструкціях. При цьому об'єктами виступають відносно самостійні, функціонуючі, динамічні утворення, які розглядаються як певна цілісність [6]. Таким чином, даний метод уможливає відображення важливих характеристик педагогічної технології, спрямованої на формування професійної, комунікативної компетентності майбутнього перекладача в процесі дистанційного навчання [6].

Формування цілей статті. Мета статті розкрити етапи формування та особливості моделі формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу.

Тематикою нашого дослідження є формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в процесі дистанційного навчання, тому створюючи відповідну модель, потрібно також зважувати на нові інформаційні технології, технологій дистанційного навчання, що відкривають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, „підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення професійних навиків, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання” [3]. У студентів з'являється

стійкий інтерес до навчання і пізнавальні мотиви, формуються потреби в самонавчанні, саморозвитку, а також уміння самовизначатися в навчальній діяльності з усвідомленням особистої відповідальності в ній.

Досягнення високого рівня професійної комунікативної компетентності майбутнього перекладача в процесі дистанційного навчання є основною метою нашого дослідження. Для створення системи, що сприяє формуванню комунікативної компетентності майбутніх перекладачів, ми:

- визначили сутність і структуру професійної та комунікативної компетентностей;

- проаналізували дистанційне навчання, як одну з прогресивних форм навчання майбутніх перекладачів;

- визначили початковий стан сформованості комунікативної компетентності майбутніх перекладачів, поставили за мету його покращення;

- спроектували систему форм, методів, засобів, що можуть використовуватись у поєднанні з дистанційними технологіями навчання, для організації діяльності студентів і викладачів;

- ознайомились з особливостями педагогічної роботи викладачів в умовах дистанційного навчання;

- виділили і проаналізували компоненти, критерії, та встановлені рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх перекладачів; проаналізували і зобразили схематично одержаний результат;

- встановили педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у процесі дистанційного навчання; спроектували основні методи роботи в цих умовах;

- дослідили фактори, що впливають на формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в у процесі дистанційного навчання;

- визначили способи моніторингу знань, сформованості, володіння комунікативною компетентністю у майбутніх перекладачів (див. рис 1)

Питання педагогіки

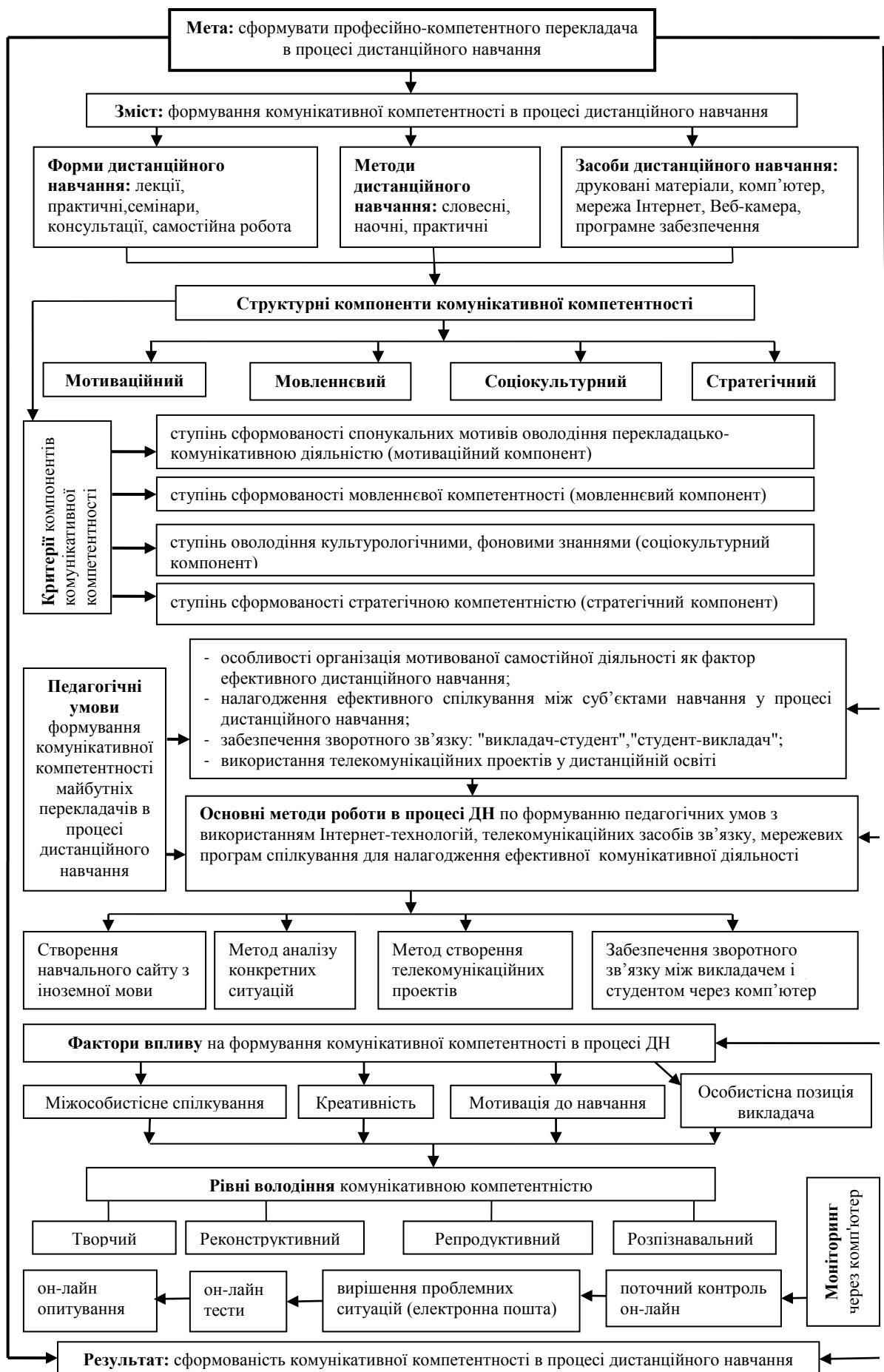

Рис. 1 Модель формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі дистанційного навчання.

Запропонована модель поєднує у собі чотири етапи у період навчання студентів.

Перший етап спрямований на розвиток формувальної мотивації, а саме **мотиваційного компонента**. Спираючись на дослідження Р. Немова, Н. Скороходової, К. Платона, вважаємо, що мотивація – це сукупність спонукальних чинників, які визначають поведінку людини (потреби, мотиви, інтереси).

Ми погоджуємось з думкою А. Маркової, що мотивація навчальної діяльності існує як окремий вид мотивації. Мотивація навчальної діяльності визначається рядом факторів:

- самою освітньою системою, закладом де відбувається процес навчання;
- організацією навчального процесу;
- суб'єктними особливостями того, хто навчається;
- суб'єктними особливостями педагога і його ставленням до учня;
- специфікою навчального предмета [4].

Після аналізу науково-педагогічної літератури, та погоджуючись з дослідженнями Р. Борковської, основними завданнями формування мотиваційного компонента є: становлення системи мотивів зовнішнього і внутрішнього типів: пізнавального мотиву, професійного мотиву, мотиву самовдосконалення та самоутвердження.

Ефективними для досягнення поставлених завдань можуть бути наступні форми і методи активного навчання, а саме:

- діалогізації (превалюють діалогічні форми взаємодії, педагогічне співробітництво);
- проблематизації (системне створення проблемних ситуацій, умов для самостійного визначення та постановки пізнавальних завдань студентами);
- персоналізації (приділення уваги особистісному спілкуванню, створення сприятливих умов для партнерства); індивідуалізації й диференціації (врахування індивідуальних особливостей та інтересів студентів), сприяння їх особистісному розвитку) [5].

Другий етап формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів направлений на формування **мовленнєвого компонента**. Завдання цього етапу: є досягнення головної мети – навчитися спілкуватися іноземною мовою в межах засвоєння програмного матеріалу. Нами встановлено, що послідовність

засвоєння цього компонента реалізується таким чином: мовні знання + мовні навички + мовленнєві вміння [5]. Мовленнєвий включає такі види компетенцій, як аудіювання, говоріння, читання та письмо.

Отже, комунікативна компетентність ґрунтується на таких компетенціях:

компетенція у говорінні, що включає компетенцію у монологічному й діалогічному мовленні, тобто вміння сприймати ці види мовлення на слух з подальшим відтворенням, обговоренням й інтерпретацією почутого [3].

Компетенція в аудіюванні, яка полягає в умінні сприймати на слух будь-яку інформацію, що звучить як з вуст мовця, так і з будь-якого технічного джерела [4].

Компетенція в читанні – це здатність читати будь-який друкований текст [5].

Письмова компетенція – це здатність письмового вираження думок у межах тематики і будь-якої актуальної інформації [5].

На цьому етапі комунікативна компетентність – це здатність здійснювати мовленнєву діяльність на рівні фонологічних, лексико – граматичних знань і навичок та мовленнєвих умінь відповідно до різних завдань і ситуацій спілкування.

Під час занять на цьому етапі можна:

- виявляти особливості форми, значення та вживання мовних одиниць;
- зіставляти явища іноземної мови з їх еквівалентами в рідній мові;
- аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються;
- вибирати відповідні мовні засоби для спілкування;
- практично використовувати всі сучасні технічні засоби навчання у формуванні навичок іншомовного спілкування [5].

Організація **третього етапу** спрямована на формування **соціокультурного компонента**. Беручи до уваги, що оволодіння іноземною мовою пов'язане із засвоєнням етносоціокультурного багажу народу – носія мови, можна з впевненістю сказати, що завданнями даного етапу має базуватись на таких ідеях:

- знання фактів культури народу – носія мови, що вивчається, є не тільки однією із цілей її вивчення, але й необхідною умовою адекватного володіння мовою;
- насичення навчального процесу соціокультурною інформацією є одним із виявів посилення лінгвокраїнознавчого

підходу до навчання іноземної мови та більш послідовної її реалізації;

- комунікативно орієнтоване навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування тісно взаємопов'язане з інтенсивним використанням його як інструмента пізнання і розкриття творчого потенціалу особистості перекладача [3].

Таким чином, ґрунтуючись на різних визначеннях і беручи за основу точку зору О. Оберемко, можемо стверджувати, що соціокультурна компетентність майбутнього перекладача повинна будуватись як цілісна система вмінь використовувати країнознавчі та фонові знання про національні традиції, норми та цінності національної культури, специфіку вербальної та невербальної поведінки, яка прийнята у певній культурі, звичаї та факти країни, мова якої вивчається, лінгвокраїнознавчий мінімум словникового запасу мови, що в сукупності дозволяє студентам асоціювати з мовною одиницею ту ж саму інформацію, що й носій цієї мови, і досягати у такий спосіб повноцінної комунікації з іноземними громадянами [3].

Розглянемо **четвертий етап**, який направлений на формування комунікативної компетентності є **стратегічним компонентом**. Основними завданнями стратегічного компоненту є:

- актуалізація та систематизація опорних знань студентів з профільних дисциплін;

- систематичне застосування знань, вмінь, навичок, набутих в процесі вивчення перекладацько – філологічних дисциплін;

- оволодіння знаннями та вміннями системно – структурного аналізу практичної діяльності майбутнього перекладача;

- оволодіння новими сучасними інформаційними технологіями навчання іноземних мов;

- розвиток бажання самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку майбутніх перекладачів іноземних мов;

- розвиток вмінь і навичок роботи з фаховою, методичною та науковою літературою [4].

Ґрунтуючись на дослідженнях В.М. Гриньова, В.І. Лозової, Н.В. Немеш, П.М. Щербань, на сьогодні в практиці ВНЗ поряд з традиційними формами та методами навчання значного поширення набувають так звані нетрадиційні активні методи роботи зі студентами: методи програмного, проблемного, інтерактивного, комунікативного навчання; тьюторство

(аналіз професійних ситуацій); методика перекладацької студії, що базується на трьох методах: ілюстративний, метод "повсякденної аналогії", вправи; вирішення перекладацьких завдань; навчально - перекладацькі ігри; активне програмове навчання, ігрове проектування [6].

На нашу думку, реалізація вказаних заходів сприятиме підвищенню якості професійно – комунікативної підготовки, розвитку колективної роботи, прискоренню адаптації, формуванню самоорганізації, самоосвіти майбутніх перекладачів.

Форми, засоби і методи формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі дистанційного навчання, на всіх етапах передбачали: поєднання очних і дистанційних технологій навчання, проведення дистанційних форм занять за допомогою комп'ютерної техніки; забезпечили зв'язок майбутньої професійної діяльності з сучасними досягненнями науково-технічного прогресу; формували знання про новітні підходи в теорії та практиці перекладу; через мережу Інтернет забезпечили пошук і взаємозв'язок між студентами і викладачем за допомогою засобів інформаційних технологій; поєднали традиційні та нетрадиційні методи у дистанційному навчанні (рольові та ділові ігри, дискусія, робота в мережі Інтернет, метод проектів, словесні, наочні, практичні).

Основними методами роботи під час дистанційного навчання були: створення навчального сайту з іноземної мови, метод аналізу конкретних ситуацій, метод створення телекомунікаційних проектів, забезпечення зворотного зв'язку між викладачем і студентом через комп'ютер, що допомогло налагодити ефективно спілкування через комп'ютер між студентами і викладачем.

Сукупність педагогічних умов (орієнтація майбутнього перекладача на самооцінку комунікативної компетентності; використання нових інформаційних технологій навчання на заняттях з дисциплін циклу професійної та практичної підготовки; здійснення підготовки майбутніх перекладачів на основі культурологічного, професійно - діяльнісного, індивідуально-творчого підходу через комп'ютер; забезпечення позитивної мотивації учіння і налаштованості студентів на переклад як особистісно-професійну діяльність і творчий процес) сприяло формуванню всіх

Питання педагогіки

компонентів комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в єдності і взаємозв'язку.

У процесі формування компонентів поетапно формувалися рівні сформованості комунікативної компетентності від розпізнавального через репродуктивний, реконструктивний і до творчого. Критеріями цих рівнів є: ступінь сформованості мовної компетентності; ступінь сформованості мовленнєвої компетентності; ступінь оволодіння культурологічними, фоновими знаннями; ступінь сформованості стратегічної компетентності; ступінь сформованості спонукальних мотивів оволодіння перекладацько-комунікативною діяльністю.

Сформованість зазначених рівнів комунікативної компетентності і навчання у визначених педагогічних умовах забезпечили досягнення результату - сформованості професійно-компетентного перекладача у процесі дистанційного навчання.

Висновки. Як вже зазначалося, метою нашого дослідження передбачено сформувати професійно-компетентного перекладача в процесі дистанційного навчання. Зміст дослідження полягає у формуванні комунікативної компетентності у процесі дистанційного навчання. Педагогічні завдання, що ставилися у дослідженні мали на меті: забезпечити розуміння сутності та структури комунікативної діяльності як складової професійної діяльності перекладача; сформувати потребу у покращенні комунікативних навичок, розвинути мотивацію оволодіння майбутньою професією; сформувати потребу у самостійному набутті знань, умінь і навичок; розвинути професійно важливі якості перекладача, сформувати вміння самоконтролю, самокорекції і самооцінки власних дій і результату, розвинути навички володіння комп'ютером, забезпечити ефективне спілкування суб'єктів навчального процесу через комп'ютер.

Література

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: [методологічні поради молодим науковцям] / С. У. Гончаренко – К. ; - Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Кожухов К. Ю. Педагогическая модель применения дистанционных технологий в процессе формирования методической компетентности будущего учителя : на материале дисциплины "Теория и методика обучения иностранным языкам" : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кожухов Константин Юрьевич; - Курск, 2008. - 184 с.
4. Мартинова Р. Ю. Цілісна загально дидактична модель змісту навчання іноземних мов : автореф. дис. На здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Р. Ю. Мартинова. – К., 2007. – 51 с.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / [кол. Авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 1999. 320 с.
6. Проворова Є. М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Проворова Євгенія Михайлівна – К., 2008. - 215 с.